

Rapport 2013:14

Arkeologi

Markbygden 2013

Arkeologisk utredning i Markbygden, etapp 1 område B, fastigheterna Åträsk 8:1, Piteå kronopark 1:57, Rognäs 6:4 m.fl., Piteå socken och kommun, Västerbottens län, Norrbottens län

Norrbottens museum
Frida Palmbo

Dnr: 92-2013
Lst dnr 431-3843-2013

RAPPORT

Tekniska uppgifter

Län:	Norrbotten
Landskap:	Västerbotten
Kommun:	Piteå
Socken:	Piteå
Fornlämning nr:	Raå Piteå socken 834:1, 835:1, 1291, tillfälliga id nr 1-7 (kommer att ersättas av Raå-nr vid registrering i FMIS)
Fornlämning typ:	Kolningsanläggning (2), boplats (2), fossil åker (1), övrigt (1), husgrund, historisk tid (1), bytomt/gårdstomt (2), härd (1)
Fastighet:	Åträsk 8:1, Piteå Kronopark 1:57, Rognäs 6:4 m.fl.
Kartblad, 5 km, Sweref99 TM:	72H 6g SO, 72H 6h NV, 72H 6h NO, 72H 6h SV, 72H 6h SO, 72H 5g NO, 72H 5h NV,
Länsstyrelsens (beslut) dnr:	431-3843-2013
Norrbottens museum dnr:	92-2013
Uppdragsgivare/finansär:	Markbygden Vind AB
Typ av uppdrag:	Särskild arkeologisk utredning
Fältarbetsledare:	Frida Palmbo
Fältpersonal:	Lars Backman, Carina Bennerhag, Olof Östlund
Rapportansvarig:	Frida Palmbo
Underkonsulter:	-
Fältarbetstid exkl. resor	18,4 fältarbetsdagar (147 fältarbetstimmar) inkl projektledning, under perioden 13-26 augusti 2013
Rapporttid:	8,1 arbetsdagar för en person (65 arbetstimmar)
Fyndhantering:	-
Koordinatsystem:	Utredningsområdet ligger inom koordinaterna N 7258658-7266543 och E 765206-778935, Sweref 99 TM
Inställning GPS:	User grid/WGS 84
Höjd över havet:	ca 150-310 m
Undersökt yta:	ca 2 km ²
Analyser:	-
Datering:	Stenålder-nyare tid (utifrån framkomna lämningar)
Fynd:	-
Foto:	Acc nr: 2013:52:01-63, bilaga 4
Ritningar:	-
Dokumentationsmaterial:	Fältanteckningar, originalhandlingar och bilder förvaras i Norrbottens museums arkiv och bildarkiv. Fältanteckningar (8 sidor fotolista, 14 sidor anteckningar med fältanteckningar och områdesbeskrivningar med tillhörande kartor).
Digital programvara:	ArcGIS 10, MS Office, Adobe Photoshop Elements 9, FältGIS, Intrasis för FältGIS, ArcPad 7. Det digitala dokumentationsmaterialet förvaras på Norrbottens läns landstings servrar. Back-uper tas dagligen av samtligt material som förvaras på server. I övrigt inväntas rekommendationer för långtidsförvaring av digitalt arkeologiskt material från Riksantikvarieämbetet, vilka är under utformning.

Foto på framsida: Vy från tornplats 962, delområde 3, mot område där vindkraftverk är under uppförande. Foto mot Ö, acc nr 2013:52:38, Norrbottens museum, Frida Palmbo.

Innehållsförteckning

RAPPORT	1
Tekniska uppgifter	1
Innehållsförteckning	3
Inledning	4
Sammanfattning	4
Syfte och inriktning	4
Områdets förutsättningar	4
Områdets topografi.....	5
Känd fornlämningsbild.....	5
Tidigare undersökningar	6
Arkeologisk potential	7
Undersökningens utgångspunkter	8
Ambitionsnivå	8
Arbetsplan	8
Metod och utförande	9
Förberedelse.....	9
Fältarbete, etapp 1	9
Fältarbete, etapp 2.....	9
Dokumentation.....	11
Avvikelser från undersökningsplanen	11
Resultat	12
Undersökningsresultat.....	12
Vetenskaplig tolkning	13
Vidare undersökningar	14
Utvärdering	15
Referenser	16
Övriga källor	16
Lantmäteriets historiska kartor.....	16
Generalstabskartan	16
Generalstabskartan (ekonomisk karta).....	16
Muntliga uppgifter.....	16
Bilagor	17

Inledning

Norrbottens museum har under perioden 13-26 augusti 2013 utfört en särskild arkeologisk utredning i Markbygden, etapp 1 område B, på fastigheterna Åträsk 8:1, Piteå Kronopark 1:57, Rognäs 6:4 m.fl. i Piteå socken och kommun, Västerbottens län, Norrbottens län. Utredningen föranleddes av att Markbygden Vind AB planerar att uppföra en vindkraftpark i ett 5 kvadratmil stort område i Markbygden, Piteå kommun. Utredningen har utförts efter beslut av Länsstyrelsen i Norrbottens län (431-3843-2013), med anledning av Markbygden Vinds exploateringsplaner i området. Arbetet utfördes av Lars Backman, Carina Bennerhag, Frida Palmbo och Olof Östlund.

Sammanfattning

Vid den arkeologiska utredningen för planerad vindkraftspark påträffades totalt 7 nya lämningar, varav 2 fasta fornlämningar och 5 övriga kulturhistoriska lämningar. En av de kulturhistoriska lämningarna utgörs av ett eventuellt gränsmärke som sedan tidigare finns med i Länsstyrelsens databas Kulturdata. Det har dock saknats beskrivning på gränsmärket och lämningen har nu dokumenterats och ska registreras i FMIS (bilaga 1:6 och bilaga 2).

De fasta fornlämningarna utgörs av två boplatser (nr 2 och 7) medan de övriga kulturhistoriska lämningarna utgörs av två kolningsanläggningar i form av kolbottnar (nr 1 och 4), ett område med fossil åkermark (nr 3), en övrigt (gränsmärke?) (nr 5) samt en husgrund, historisk tid (nr 6).

Sedan tidigare fanns ett antal kända fornlämningar i området som kom att beröras av den arkeologiska utredningen (bilaga 1:3). Raå Piteå socken 834:1 och 835:1 utgörs av bytomter/gårdstomter och Raå 1291:1 av en härd. Härden kunde dock ej återfinnas.

Fördjupad utredning i form av etapp 2 kom att utföras inom två olika områden, i samband med utredning av troliga boplatslägen (bilaga 1:6). Boplatserna (nr 2 och 7) påträffades vid den fördjupade utredningen. I övrigt påträffades inga indikationer på fornlämningar.

Syfte och inriktning

Syftet med utredningen var att fastställa om fornlämningar berörs av det planerade arbetsföretaget. Förekomst av övriga kulturhistoriska lämningar skulle också utredas. Samtliga lämningar skulle beskrivas, fotograferas och märkas ut i fält, och för samtliga lämningar skulle även antikvarisk status föreslås.

Under arbetets gång framkom att sträckningen för den kraftledning som utreddes arkeologiskt under 2012 fått en något förändrad sträckning (bilaga 1:2). Länsstyrelsen bedömde att delar av den förändrade sträckningen behövde utredas arkeologiskt. Det extra området rymdes inom ramarna för aktuell utredning och ingår därmed i denna rapport.

Områdets förutsättningar

Det aktuella utredningsområdet återfinns ca 2-3 mil VNV om Piteå (bilaga 1:1). Markbygden Vind AB har delat in området för planerad vindkraftpark i tre etapper. Aktuell utredning motsvarar etapp 1, område B. Den totala ytan för utredningsområdet uppgår till ca 2 km², inklusive den delsträcka av elledningen som tillkom under arbetets gång. Utredningsområdet består av ytor för uppförande av vindkraftverk, nydragning av väg, ombyggnad av befintlig väg samt uppförande av elledning, då denna fått en något annorlunda sträckning jämfört med vad som utreddes arkeologiskt under 2012 (bilaga 1:2). För vindkraftverken har en yta på 10 000 m²/verk utretts, för vägarna en korridor på 50 m och för elledningen utreddes den yta där avverkning redan skett, vilket motsvarade ca 50 m bredd.

Områdets topografi

Utredningsområdet består till största del av torr-frisk barrskog med inslag av fuktig-våt skog. Partier med myrmarker och barrskog av lavristyp förekommer. Större delen av området ligger nedanför högsta kustlinjen (bilaga 1:9).

Landskapet är kuperat och det är tre berg som utmärker sig inom utredningsområdet (bilaga 1:2). Skogsberget i norra delen har en höjd på 333 m ö h. I nordöst finns Lill-Snöberget som ligger ca 235 m ö h och slutligen finns Gråberget i SV. Gråberget har en höjd på 320 m ö h. Det är bergen och dalgångarna mellan dessa som dominerar landskapet. Inom aktuellt område finns ett flertal mindre vattendrag, några mindre sjöar och många myrmarker. De lägsta partierna inom utredningsområdet ligger ca 140 m ö h och återfinns i sydöst vid Rokån och väg 373 (bilaga 1:2). I området kring Fagerheden bildar högsta kustlinjen en vik (bilaga 1:9) och här återfinns även partier med isälvs- och svallsediment och områden med moränkullar och moränryggar (bilaga 1:7).

För en mer detaljerad topografisk beskrivning av området se bilaga 3 och bilaga 1:4.

Nbm acc nr 2013:52:37 © Norrbottens museum. Vy inom norra delen av delområde 3. Foto mot NNÖ. Fotograf: Frida Palmbo.

Känd fornlämningsbild

Aktuellt område genomgicks av fornminnesinventeringen 1989. Inom område B finns totalt fyra fornlämningar registrerade (bilaga 1:3). Dessa utgörs av en härd (Piteå socken 1291:1), två boplatsgropar (Piteå socken 1505 och 1507) samt en fäbodlämning (Piteå socken 799:1). Därtill finns ett flertal övriga kulturhistoriska lämningar registrerade inom område B. Lämningarna utgörs av en tjärdal (Piteå socken 824), tre fäbodar (Piteå socken 825:1, 827:1 och 871:1), tre by/gårdstomter (Piteå socken 834:1-836:1), två boplatsgropar (Piteå socken 858:1-2), en bläckning (Piteå socken 1506), två osäkra boplatsgropar (Piteå socken 1123:1-2), två kolningsanläggningar i form av kolbottnar (Piteå socken 1509-1510) samt en färdväg vilken utgörs av en kavelbro (Piteå socken 1511).

Dessutom finns det tre lämningar inom område B som ej är registrerade i FMIS (bilaga 1:3). En av dessa lämningar utgörs av en ristning i befintlig rågång (NBM 3A-3) och som ej kom att registreras i FMIS. Övriga två lämningar utgörs av en bebyggelselämning (8021) samt ett gränsröse (8022), och som finns med i Länsstyrelsens databas Kulturdata.

Av dessa lämningar ligger Piteå socken 1291:1 (hård), Piteå socken 834:1-836:1 (by/gårdstomt) samt nr 8022 (gränsröse) inom eller precis intill 2013 års utredningsområden för vägar och torn.

Utanför utredningsområdet finns också ett flertal fornlämningar och kulturlämningar som vittnar om områdets nyttjande (bilaga 1:3). Särskilt områdena runt sjön Åträsk och Lillpiteälvens stränder är mycket fornlämningsrika. Lämningarna utgörs framförallt av boplatser med slaget stenmaterial, kokgropar, fångstgropar och härdar. Ett stort antal fåbodlämningar i närområdet vittnar också om det omfattande utmarksbruk som förekommit i området under 1700-1900-talen (Bennerhag & Palmbo 2012).

Norrbottens museum utförde en arkeologisk utredning inom område A och B (Nbm dnr 80-2012) under 2012, då vägar, platser för vindkraftsverk och dragningsavledning utreddes (Bennerhag & Palmbo 2012). Därtill genomförde Norrbottens museum en frivillig arkeologisk utredning (Nbm dnr 134-2012) inom område B (Bennerhag & Palmbo 2013).

Vid utredningarna påträffades tre fasta fornlämningar, vilka utgörs av Raä Piteå socken 1513 (kavelbro) samt Raä Piteå socken 1505 och 1507 (boplatsgropar). Även ett antal övriga kulturhistoriska lämningar registrerades: Raä Piteå socken 1514 (förvaringsanläggning i form av en hässjställning), Raä Piteå socken 1508 (fossil åker), Raä Piteå socken 1511 (kavelbro), Raä Piteå socken 1512 (tjärdal), Raä Piteå socken 1509-1510 (kolbottnar), Raä Piteå socken 1506 (naturföremål-/bildning med tradition vilken utgörs av bleckningar i en tall) samt en ristning i ett träd, med id 3A-3, som ej registrerats i FMIS då den utgörs av ristningar i en blåcka i en befintlig rågång

Vid de arkeologiska utredningar som Norrbottens museum genomförde i Markbygden 2012 utfördes en fördjupad dokumentation av sedan tidigare registrerade fåbodlämningar och bytomter/gårdstomter. De lämningar som kom att bli föremål för den fördjupade dokumentationen är Raä Piteå socken 775:1, 815:1, 819:1 som utgörs av bytomter/gårdstomter, Raä Piteå socken 799:1, 825:1 och 871:1 (fåbodar), Raä 1194:1 (lägenhetsbebyggelse) samt 1195:1, ett område med skogsbrukslämningar.

Tidigare undersökningar

I närheten till det aktuella utredningsområdet har ett antal arkeologiska undersökningar genomförts. Framförallt runt sjön Åträsk, ca 3,4 km N om aktuellt område, har flera lämningar varit föremål för undersökningar. Dessa har gett dateringar som sträcker sig från äldre stenålder till tidig medeltid och således finns ett mycket långt nyttjande av området.

De första undersökningarna i Åträsk utfördes 1966 (Nbm dnr 1969/0599) då ett runt röse undersöktes (bilaga 1:3). Vid undersökningen framkom kol, brända ben samt flintavslag. Det togs även upp ytor öster om anläggningen, där bl a flintskärvor, brända ben och avslag av kvartsit, grönsten och flinta samt en bredbladig pilspets av järn påträffades. Röset var beläget på en udde på östra sidan av Åträskets utlopp, ca 20 meter från älven. På udden fanns även en stenåldersboplats, som också kom att undersökas genom provgrovsgrävning. På boplatsten hittades förutom skärvsten även små flintskärvor, några brända benbitar, ett bryne, ett grönstensavslag, tre kvartsitavslag samt ett retuscherat avslag av mörkgrå och tät bergart (Hjölman 1966). Dessa boplatslämningar motsvaras idag av Raä Piteå socken 42:2.

Ingela Bergman har i en artikel om stenåldern i Pitebygden (Bergman 1986) daterat den undersökta boplatsten vid Åträsk till ca 3500-2500 f.Kr. Hon har tolkat boplatsten utifrån det påträffade materialet och menar att råmaterialet är hämtat från annan plats, men att det har bearbetats på boplatsten, vilket avslagsmaterialet stödjer. Brukskador tyder på bearbetning av hårt material, som till exempel trä, ben och horn. Fisket har troligtvis haft stor betydelse, vilket boplatstens läge invid Åträskets sydöstra strand vittnar om. Boplatsten har varit belägen ca 1 mil från den havsvik som gick in mot nuvarande Yttersta by (Bergman 1986:93f).

1995 undersöktes ytterligare en stenåldersboplats (Nbm dnr 1996/0006) inom samma område som ovan nämnda röse, Raä 42:2 (bilaga 1:3). Vid undersökningen framkom en kokgrop samt skörbränd sten, brända ben, avslag och skrapor av kvarts. Ett av de brända benen utgörs troligtvis av en sälklo. Två ¹⁴C-analyser gav dateringar till 1500-1250 BC respektive 6600-6350 BC (Skålberg 1997). Dateringarna indikerar att området använts under åtminstone två tidshorison-

ter. Den äldre dateringen tyder på att bopplatsen varit kustanknuten då havet stod ca 125 meter över nuvarande havsnivå. Dateringen i sig är mycket intressant, eftersom bopplatsen tillhör en av de äldsta kustanknutna lokalerna i Norrbotten.

Under 2010/2011 lät Ingela Bergman, Silvermuseet/INSARC, göra en datering av tillvarataget kol från ovan undersökta röse i Åträsk. Dateringen utfördes inom ramen av INSARC:s projekt med inriktning på medeltidens kulturlandskap i Norrbottens kustområde. Ingela Bergman hade efter besök på platsen för röset, gjort en omtolkning av lämningen och bedömde att röset snarare kunde utgöra lämningar efter ett s.k. träskfiske med bastu. Analysen resulterade i en datering till tidig medeltid (Bergman muntligen).

Norrbottens museum undersökte 1994 en stensättning i anslutning till Lillpiteälven (Nbm dnr 1993/1662), ca 4-4,5 km Ö-NÖ om aktuellt utredningsområde (bilaga 1:3). Inga fynd, fragment av ben eller annat daterbart material påträffades vid undersökningen. Utifrån höjden över havet, som ligger på ca 50 m, kan graven inte vara äldre än ca 4000 år. Fosfatprover togs på tre nivåer i stensättningen vilka påvisade sannolik förekomst av skelettgrav (Feldt 1993).

Arkeologisk potential

Även om några mer omfattande arkeologiska undersökningar inte har berört det aktuella utredningsområdet visar de lämningar som påträffats och undersökts att området har nyttjats av människor under tusentals år.

För ungefär 10 000 år sedan stod vattenytan ungefär 220-240 meter över nuvarande havsnivå i denna del av Norrbotten (bilaga 1:9). Det är framförallt i dessa områden som boplatslämningar knutna till högsta kustlinjen kan påträffas. Vid denna tid tangerade högsta kustlinjen utredningsområdets nordöstra och sydöstra delar.

I den SÖ delen bildar högsta kustlinjen en fin och djup havsvik, som haft gynnsamt och skyddat läge under en längre tid (bilaga 1:9). Här finns även isälvsediment och moränkullar som avsatts vid isens avsmältning (bilaga 1:7). Denna kombination har visat sig vara fördelaktig när det gäller att finna boplatslägen från den äldre delen av mesolitikum (Östlund muntligen). Områdena ovanför, intill och under högsta kustlinjen kan därför ha nyttjats för bosättning under en tid.

När havet stod ca 140-170 m över havet bildades en mindre udde i det forntida havet i utredningsområdets NÖ del. Udden ligger då i den yttre delen av en större havsvik, som i de inre delarna haft ett fördelaktigt läge när det gäller bosättning under större delen av stenåldern

Utredningsområdet ligger inom Östra Kikkejaure sameby. Flyttleder återfinns i de S och NÖ delarna av aktuellt område. Därtill utgör de S delarna, kring Fagerheden, kärnområde för samebyn. Strax utanför de N delarna av utredningsområdet finns dessutom ett område för rastbete (bilaga 1:8). Den samiska närvaron i området indikerar att lämningar som förknippas med renskötsel kan förekomma inom aktuellt utredningsområde.

Det finns även fäbodrar i området som vittnar om att området även har nyttjats av bondebefolkningen i historisk tid (bilaga 1:3). Lidbodarna, Pålshoda, Nybodarna och Skogsbergsvallen ligger i anslutning till utredningsområdet (bilaga 1:2-1:3). Fäbodarna hör till Rognäs by och har använts till sommarbete för korna när betesmarkerna i byns närmaste omgivning inte räckte till. Skogsbergsvallen är den äldsta fäboden inom området och härrör från slutet av 1700-talet. Nybodarna var i bruk ända till mitten av 1900-talet, vilket visar på hur lång tid fäbodbruket funnits i området. Till Rognäs by hörde totalt ett tjugotal fäbodrar använda under olika perioder. Det fanns i stort sett en vall per hemman. Fäbodarna var belägna på byns långsmala utmark från Stockbäcken längs väg 373 till Fagerheden (Rognäs – mitt i Pitebygden 2007:259ff).

I Markbygden kom jordbruket igång relativt sent, dvs. under 1700-talet. Nybyggen anlades oftast vid vattendrag och sjöar, men det finns även spår efter så kallad lidbebyggelse, dvs. bebyggelse och odling på moränhöjder för att undvika de frostlänta dalgångarna (Metelius 2009). I utredningsområdets närhet finns ortnamn som vittnar om denna lidbebyggelse: Skogsbergsliden, Stormyrliden, Svartlidmyran, Svartliden och Grålliden (bilaga 1:2). På Lantmäteriets historiska kartor finns ekonomiska kartblad från 1945, 1946 och 1951 över aktuellt område. Dessa visar att utredningsområdet framförallt utgörs av icke odlingsvärd myr. Fäbodarna och gårdstomterna i närområdet vittnar dock om att det kan finnas lämningar knutna till jordbruket inom aktuellt utredningsområde.

Utifrån de kända lämningar som finns i utredningsområdet och i dess närområde samt markförhållanden och topografi bedömdes det mycket troligt att framförallt förekomst av härdar, kokgropar, fångstgropar, spår efter färdvägar samt boplatslämningar vid och nedanför högsta kustlinjen kunde finnas inom utredningsområdet. Utöver detta var det också mycket troligt att skogsbrukslämningar, lämningar knutna till utmarksbruk och husgrunder kunde påträffas. Därtill fanns även möjligheten att påträffa lämningar efter sentida renskötsel då utredningsområdet delvis utgör kärnområde för Östra Kikkejaure sameby (bilaga 1:8).

Undersökningens utgångspunkter

Arbetet utgick ifrån Norrbottens museums arbetsplan (Nbm dnr 92-2013, daterad 2013-05-20) utifrån Länsstyrelsens beslut. Norrbottens museums arbetsplan grundar sig på Länsstyrelsens förfrågningsunderlag (daterad 2013-03-27).

Ambitionsnivå

Utredningen har med utgångspunkt i redovisningen av *Områdets topografi, Känd fornlämningsbild, Tidigare undersökningar* och *Arkeologisk potential* utförts med olika ambitionsnivå i olika delområden. Täckningsgraderna utgår även från faktiska utfall vid linjeutredningar i liknande terräng, framförallt från resultatet av de två utredningar som gjordes i Markbygden under 2012. Den högsta ambitionsnivån avser områden med hög fornlämningspotential och har använts för ca 75 % av området. Hit räknas områden där marken är relativt väl-dränerad. En mellan hög ambitionsnivå avser områden med lägre potential och har använts för ca 22,5 % av området. Till dessa områden ingår mark med något kraftigare undervegetation. Slutligen har en låg ambitionsnivå använts inom ca 2,5 % av utredningsområdet. Den lägsta ambitionsnivån har gällt områden med låg fornlämningspotential och där marken huvudsakligen har bestått av myrområden och liknande. Denna lägsta ambitionsnivån innebär att områdena endast passeras. De olika ambitionsnivåerna motsvarar i det här fallet olika täckningsgrader.

Arbetsplan

Utredningen inför den planerade vindkraftsetableringen utfördes dels genom förberedande kart-, arkiv- och litteraturstudier, planering samt dels genom fältarbete i två etapper.

Etapp 1 innebär en noggrann okulär besiktning av den yta som utgör utredningsområdet med hjälp av jordsond och eventuellt skelleftepik. Utredningsområdet utgörs av nydragnings av väg, förstärkning av befintliga vägar, torn/plattformer samt elledning.

Etapp 2 innebär en fördjupad utredning med upptagande av provgropar med hjälp av spade och skårslev. Vid provgropsgrävningen kommer torv tas bort med hjälp av spade med efterföljande rensning av fyllhammare och/eller skårslev. Om varken färgningar eller fynd påträffas i blekjorden grävs även denna bort med efterföljande rensning i rostjorden för att säkerställa att inga färgningar/anläggningar har lakats ur blekjorden. Inom etapp 2 tillkommer eventuellt avsökning med metalldetektor. Metalldetektor är planerad att användas i områden där osäkra lämningar påträffas, i lägen som topografiskt sett är bra ur fornlämnings synpunkt samt i områden med kraftig markvegetation. Metalldetektor kan hjälpa till att hitta fyndmaterial vid t ex härdar, vilket underlättar bedömningen av osäkra anläggningar. Norrbottens museum hade uppskattat att 2 troliga boplatslägen skulle bli aktuella för fördjupad utredning. Maximalt 20 m² planerades att avtorvas per boplatsläge.

Dokumentationen sker genom fotografier och anteckningar. Inmätningar sker med hjälp av handdator/GPS (Sweref 99 TM). Nya lämningar fotograferas och markeras med antingen blå-gula fornlämningsband i papper för fornlämningar, eller röda pappersband för kulturlämningar. Samtliga nya lämningar registreras i handdator i programmet FältGIS i enlighet med RAÄ:s riktlinjer för detta, vilket motsvarar RAÄ:s blankett för registrering i FMIS. Beskrivningen av lämningarna sker även enligt Länsstyrelsens riktlinjer, d v s att varje enskild lämning får en egen identitet.

Resultaten av utredningen mäts in med handdator/GPS och ett digitalt planeringsunderlag skapas i ArcGIS, vilket levereras till Länsstyrelsen senast tre veckor efter avslutat fältarbete.

Metod och utförande

Förberedelse

Förberedelserna, innan fältarbetet tog vid, innefattade främst administration, kart- och litteraturstudier samt inläsning i Norrbottens museums närarkiv samt Norrbottens museums topografiska arkiv. Resultatet av litteraturstudierna framgår i kapitlet *Områdets förutsättningar* ovan. Genomgång av FMIS i området och närområdet kring planerad vindkraftsetablering har gjorts och likaså studier av topografiska kartor.

Fältarbete, etapp 1

Fältarbetet delades upp i två etapper, där etapp 1 innebar att större delen av undersökningsområdet söktes av okulärt med hjälp av jordsond. Jordsond användes för att undersöka synliga strukturer i markytan, vilket är en enkel och effektiv metod för att upptäcka fornlämningar. Jordsond är även ett effektivt redskap till att bedöma osäkra lämningar, tolka jordartsskikten och spåra konstruktionsdetaljer i dessa. Skelleftepik har använts som komplement till jordsonden. Skelleftepik är ett redskap som utgörs av en smal metallstång, som lättare än en sond tränger ner i marken då den är betydligt smalare. Genom att använda sig av en skelleftepik kan man gå över en yta mer effektivt än med sond, då det är lättare att känna efter sten både längre ner i marken och genom tätare intervaller.

Tre olika täckningsgrader har använts vid beräkningen av fältarbetstiden för etapp 1, vilket beror på att terrängen varierat inom området. De olika täckningsgraderna motsvarar tre olika ambitionsnivåer, enligt resonemanget ovan (se Ambitionsnivå).

Därtill har ett antal sedan tidigare registrerade lämningar berörts av aktuell utredning. De utgörs av två bytomter/gårdstomter (Raä Piteå socken 834:1 och 835:1) samt en härd (Raä Piteå socken 1291:1). Härden kunde dock ej återfinnas inom utredningsområdet. När det gäller gårdstomterna har ingående lämningar registrerats i de fall de har varit belägna inom exploateringsområdet.

Fältarbete, etapp 2

Fördjupad utredning i form av etapp 2 kom att utföras inom två olika områden, i samband med utredning av troliga boplatslägen (bilaga 1:7).

Läge 1

Fördjupad utredning av läge 1 kom att utföras inom det område som uppskattats i arbetsplanen i S delen av utredningsområdet, i närheten av Fagerheden (bilaga 1:6). I detta område bildar högsta kustlinjen en djup vik, parallellt med den väg som har utretts arkeologiskt i aktuellt projekt. Här korsar även den förändrade sträckningen av elledningen den vägsträcka som har utretts (bilaga 1:2 och bilaga 1:9).

Längs med den utredda vägen i närheten av Fagerheden finns sandiga och fina partier som efter den okulära besiktningen även har utretts med hjälp av skelleftepik. I ett sandigt område som var relativt stenfritt, hade vid den okulära besiktningen påträffats en skärvig sten i en markberedningsfåra. Vid genomgång av detta område kändes med skelleftepikar ett flertal stenar. Tre provrutor förlades i detta område och ytterligare skärvstenar påträffades inom de platser där skelleftepiken träffat på stenar. Området genomsöktes även med metalldetektor. Metalldetektorn gav dock inga utslag alls. Området har registrerats som en boplat med fynd av skärvsten (nr 2) (bilaga 1:6 och bilaga 2). Provgroparna har grävts med hjälp av spade och skärslev i enlighet med upprättad arbetsplan. Sammanlagt har en yta på ca 3 m² undersökts. Provgroparna lades igen efter dokumentation och samråd med Länsstyrelsen ute i fält. Innan igenläggning täcktes skärvstenarna med fiberduk, för att underlätta eventuella fortsatta åtgärder i området.

Nbm acc nr 2013:52:20 © Norrbottens museum. Arkeolog Carina Bennerhag sällar jord från en upptagen provruta. Arkeolog Frida Palmbo beskriver boplatsen sittandes till höger i bild. Foto mot ÖSÖ. Fotograf: Olof Östlund.

Vid utredningen av den förändrade sträckningen för elledningen påträffades ytterligare skärvstenar i markberedningsspår ca 80 m VSV om boplats nr 2. Med hjälp av sond och skelletpik påträffades ytterligare skörbrända stenar, varvid ännu en boplats registrerades (nr 7) (bilaga 1:6 och bilaga 2).

Nbm acc nr 2013:52:32 © Norrbottens museum. Arkeolog Frida Palmbo i orange står ute på udden där boplats nr 7 är belägen. Boplatsen är belägen invid en myr. Foto mot ÖNÖ. Fotograf: Olof Östlund.

Läge 2

I ett område mellan torn 977 och torn 960, delområde 3, finns ett parti med siltig mark i anslutning till myr (bilaga 1:6). Området bedömdes som ett troligt boplatsläge och en noggrann okulär avsökning med hjälp av sond gjordes i befintliga markskador. Inga indikationer på fornlämningar hittades och boplatsläget avfördes.

Nbm acc nr 2013:52:35 © Norrbottens museum. Steg 2-läge inom delområde 6, vid väg mellan torn 977 och torn 960. Ett fint läge invid myr. Foto mot NÖ. Fotograf: Olof Östlund.

Dokumentation

Samtliga nya lämningar har registrerats (beskrivits och markerats på karta), fotograferats och markerats med pappersband. Fornlämningar har markerats med blågula fornlämningsband och kulturlämningar med röda pappersband. Raä 834:1 har ej märkts ut då den del av lämningen som ligger inom utredningsområdet utgörs av en befintlig gårdstomt som används som jaktstuga. De yttre begränsningarna av Raä 835:1 som ligger inom utredningsområdet har märkts upp med röda pappersband.

Resultaten av utredningen och upptagna ytor har mätts in med handdator/GPS (Sweref 99 TM). Ett digitalt planeringsunderlag har skapats i ArcGIS i shapeformat.

Avvikelser från undersökningsplanen

Två beräknade boplatslägen/aktivitetslägen kom att genomgå en fördjupad utredning. Ett av lägena kom att förläggas inom de ytor som uppskattats som troliga lägen i arbetsplanen. Läge 1 i arbetsplanen motsvarar det område där boplatserna nr 2 och 7 påträffades vid den fördjupade utredningen (bilaga 1:6). Det andra uppskattade läget visade sig ej vara aktuellt för en fördjupad utredning efter den okulära besiktningen. Däremot påträffades ett boplatsläge i norra delen av utredningsområdet, mellan torn 977 och torn 960 (bilaga 1:6), som kom att genomgå en noggrannare okulär avsökning i öppna markberedningsfårar.

75 % av utredningsområdet har genomgått en okulär besiktning. Resterande ytor har utifrån topografi och besök i närliggande områden bedömts ha mycket låg fornlämningspotential och har därmed inte genomgått någon okulär besiktning. Befintlig väg som inte har utretts okulärt har dock besiktigats från vägen. De vägsträckningar och torn som ej har utretts okulärt redovisas på bilaga 1:4.

Under arbetets gång framkom att elledningen fått en något förändrad sträckning, varvid delar av denna behövde utredas arkeologiskt (bilaga 1:2). Detta rymdes inom befintliga ramar för aktuell utredning och medförde inga ytterligare kostnader.

Husgrunden (nr 6) som påträffades har märkts upp med fornlämningsband i stället för med röda pappersband på grund av avsaknad av röda märkband vid registreringstillfället.

Resultat

Undersökningsresultat

Vid utredningen påträffades totalt sju nya lämningar (bilaga 1:6 och bilaga 2), varav två fasta fornlämningar i form av boplatser med fynd av skörbränd sten (nr 2 och 7). Därtill registrerades fem övriga kulturhistoriska lämningar. Dessa utgörs av två kolningsanläggningar i form av kolbottnar (nr 1 och 4), ett område med fossil åkermark (nr 3), en husgrund, historisk tid (nr 6) samt en övrig lämning i form av ett eventuellt gränsröse (nr 5). Gränsmärket fanns sedan tidigare med i Länsstyrelsens databas Kulturdata, men inga beskrivningar av gränsröset har funnits. Samtliga nypåträffade lämningar kommer att registreras i FMIS, varvid de tillfälliga numren kommer att ersättas av Raä-nummer.

Ett antal kända fornlämningar som var kända i området sedan tidigare kom att beröras av den arkeologiska utredningen. Raä Piteå socken 834:1 och 835:1 utgörs av bytomter/gårdstomter och Raä 1291:1 av en härd. Gårdstomterna har återbesökts. De ingående husgrunder som hör till Raä 834:1 ligger utanför utredningsområdet och påverkas därmed ej av den tilltänkta vägbreddningen. Däremot står det befintliga gårdshuset ca 10 m N om nuvarande skogsbilväg, varvid breddningen bör ske på S sidan av vägen.

Nbm acc nr 2013:52:44 © Norrbottens museum. Raä Piteå socken 834:1, bytomt/gårdstomt. Boningshus, delområde 6. Arkeologerna Carina Bennerhag, Olof Östlund och Lars Backman i bild. Foto mot SV. Fotograf: Frida Palmbo.

För gårdslämningen Raä 835:1 har ingående lämningar som finns inom utredningsområdet registrerats inom ramen för aktuell utredning. Vid återbesöket registrerades två husgrunder samt en stenmur (bilaga 1:6 och bilaga 2). Omkring 180 m SÖ om Raä 835:1 registrerades ett område med fossil åkermark. Troligtvis hör den fossila åkern samman med Raä 835:1. Det går

en gammal väg mellan gårdslämningen och den fossila åkermarken som även är synligt på ortofoto (bilaga 1:6). Härden Piteå socken 1291:1 kunde däremot tyvärr ej återfinnas inom utredningsområdet.

Nbm acc nr 2013:52:10 © Norrbottens museum. Raä Piteå socken 835:1, inom delområde 6. Arkeologerna Carina Bennerhag och Lars Backman i bild invid husgrund av betong (835_2). Till höger i bild är stensemuren (835_3). Foto mot SV. Fotograf: Olof Östlund.

Den fördjupade utredningen i form av etapp 2 resulterade i att boplatserna nr 2 och 7 kunde registreras. Fördjupad utredning skedde även inom delområde 3, mellan torn 977 och torn 960, men i detta område påträffades ingenting av arkeologiskt intresse.

Vetenskaplig tolkning

Resultatet av utredningen stämmer någorlunda väl överrens med vad som förväntades innan fältarbetet. De lämningar som påträffats utgörs framförallt av kulturlämningar som har med skogsbruk och sentida jordbruk/boskapsskötsel att göra.

Som nämnt ovan kom jordbruket i Markbygden igång relativt sent, dvs. under 1700-talet. Den fossila åker (Raä 1508) som påträffats i utredningsområdet (bilaga 1:6 och bilaga 2), hör troligtvis till denna period med nybyggen och representerar därmed den sentida fas av jordbruk och boskapsskötsel som etableras i området under framförallt 1800-talet. Området med den fossila åkermarken kan med stor sannolikhet kopplas samman med gårdslämningen Raä Piteå socken 835:1, som ligger drygt 180 m NV om den fossila åkermarken. På ortofotot anas en väg, som även var synlig ute i terrängen, som löper mellan gårdslämningen och den fossila åkermarken (bilaga 1:6).

Nbm acc nr 2013:52:52 © Norrbottens museum. Fossil åker (nr 3), mellan torn 996 och torn 1007, inom delområde 8. Hör troligtvis samman med Raä Piteå socken 835:1. På bilden syns även nävertäkter i två björkar. Strax till höger om den vänstra nävertäkten syns en blåvit snitsel som markerar vägmitt för planerad vägdragning. Foto mot Ö. Fotograf: Frida Palmbo.

Raä 834:1, Raä 835:1 och Raä 836:1 (som ligger drygt 50 m S om delområde 6 och har därmed ej återbesökts) är tre gårdstomter. Alla tre lämningar benämns för Gråberget eller Kalma i FMIS, enligt uppgifter från Hennig Eriksson som växt upp i Gråberget. I FMIS framgår även att enligt avvittringskarta 1853-65 heter bebyggelsen Gråbergs eller Kallma kronohemman. På ekonomiska kartan från 1946 är bebyggelsen benämnd Kalma medan traktnamnet är Gråberget (FMIS). Gråberget ligger på gränsen till de områden som hör till Rognäs by. Nybygget Gråberget No1 uppläts genom resolution 1806 men enligt kyrkoböckerna dröjde det ända till 1848 innan platsen bosattes för första gången (Rognäs – mitt i Pitebygden 2007: 288). År 1880 har Gråberget två brukningsdelar (Pellijeff 1988:77). När det gäller ordet Kalma är det troligast att namnet härrör från samiskans *kalme*; ”ställe där någon förolyckats och sedan blivit funnen död, plats där någon förolyckad blivit nedgrävd utan jordfästning”. Även finskans *kalma* har en liknande innebörd (Pellijeff 1988:79).

Två boplatser har påträffats (nr 2 och nr 7), som skulle kunna härröra från vår äldsta stenålder. Boplatserna ligger i ett område där högsta kustlinjen bildar en djup vik, parallellt med den vägsträckning som har utretts (bilaga 1:9). Viken har haft ett skyddat och fördelaktigt läge under en längre tid. Boplatserna ligger strax under högsta kustlinjen. Enligt jordartskartan utgörs området av sandiga isälvsediment och terrängen där boplatserna är belägna är mycket fin ur boplatssynpunkt (bilaga 1:7). I närheten finns även moränkullar som visat sig vara fördelaktiga boplatsslägen under den äldre delen av mesolitikum (muntligen Olof Östlund).

Vidare undersökningar

Norrbottens museum anser att hänsyn bör tas till de lämningar som har påträffats inom utredningsområdet. Exploateringen bör ske så att ingrepp i kulturlämningar och fornlämningar undviks. Om ingrepp i fornlämning inte kan undvikas, krävs tillstånd från Länsstyrelsen.

Utvärdering

På grund av tidsbrist fördelades förarbetet bland Norrbottens museums personal. I samband med detta genomfördes numreringar av torn och vägar på de kartor som användes vid fältarbetet. Numreringen av tornen på arbetskartorna stämmer ej med Markbygden Vinds numrering. Med anledning av detta har en ny numrering använts i rapporten (se bilagor), varvid kompletteringar till fältanteckningar med korrekt numrering har gjorts. Det är en fördel om projektledaren själv kan förbereda fältarbetet, för att undvika dubbelarbete i ett senare skede.

Torn och tillhörande kranplaner, nybrytning av vägar samt kraftledning har märkts upp genom snitsling innan den arkeologiska utredningen ägt rum. Utmärkningen har varit exemplarisk och utan denna hade fältarbetet varit svårt att genomföra. Med hjälp av snitslingen har det varit enkelt att veta var i utredningsområdet man har befunnit sig.

2013-12-12
Norrbottens museum
Avd. Kulturmiljö

Frida Palmbo
Arkeolog

Referenser

Bennerhag, Carina & Palmbo, Frida. *Rapport 2012:19. Markbygden. Arkeologisk utredning i Markbygden, etapp 1, område A, fastigheterna Åträsk 8:1, Piteå kronopark 1:57 m.fl., Piteå socken och kommun, Västerbottens län, Norrbottens län*. Norrbottens museum. Dnr 80-2012/Lst dnr 431-1212-2012.

Bennerhag, Carina & Palmbo, Frida. *Rapport 2013:1. Vindkraft i Markbygden. Frivillig arkeologisk utredning inför vindkraftsetablering i Markbygden, Piteå socken och kommun, Västerbottens län, Norrbottens län*. Norrbottens museum. Dnr 134-2012.

Bergman, Ingela. 1986. *Stenålder i Pitebygden. I: Årsbok 1986. Pitebygdens fornminnesförening*.

Feldt, Ann-Charlott. 1993. *Rapport, arkeologisk slutundersökning, Raä 1261, Lillpite 54:1, Piteå sn, Västerbotten, Norrbottens län*. Augusti 1993. Norrbottens museum. Dnr 1993/1662.

Hjolman, Birgitta. 1966. *Rapport över undersökning av forn. 42, Åträsk 7¹, Piteå sn, Nb*. Landsantikvarien i Norrbottens län. Nbm dnr 1969/0599.

Metelius, Ingrid. 2009. *Markbygden från skogsbygd till industrilandskap – landskap, bebyggelse och livsmiljö. Rapport från en förstudie*. Piteå museum.

Pellijeff, Gunnar. 1988. *Ortnamnen i Norrbottens län. Del 11, Piteå kommun, A, Bebyggelsenamn*. Umeå: Dialekt-, ortnamns- och folkminnesarkivet i Umeå.

Roknäs – mitt i Pitebygden. Från forntid till 1800-tal. 2007. Roknäs byasamfällighet.

Skålberg, Pia. 1997. *Rapport, arkeologisk undersökning, Raä 42:2, Åträsk 7:2, Piteå sn, Västerbotten, Norrbottens län*. Norrbottens museum. Dnr 1996/0006.

Övriga källor

FMIS/Fornsök: <http://www.fmis.raa.se/cocoon/fornsok/search.html>

Lantmäteriets historiska kartor

<http://historiskakartor.lantmateriet.se/arken/s/search.html> (tillgänglig 2013-10-28)

Generalstabskartan

Generalstabskartan, Piteå, 1900, Rak-id: J242-44-1

Generalstabskartan, 1859-78, Rak-id: J122-31-3

Generalstabskartan (ekonomisk karta)

Fagerheden, 1946, Rak-id: J133-24K1h47

Skogberget, 1946, Rak-id: J133-24K2h47

Nybodarna, 1945, Rak-id: J133-24K2i47

Bergnäs, 1951, Rak-id: J133-24K1g53

Grålidén, 1951, Rak-id: J133-24K2g53

Önusträsket, 1951, Rak-id: J133-24K1f53

Muntliga uppgifter

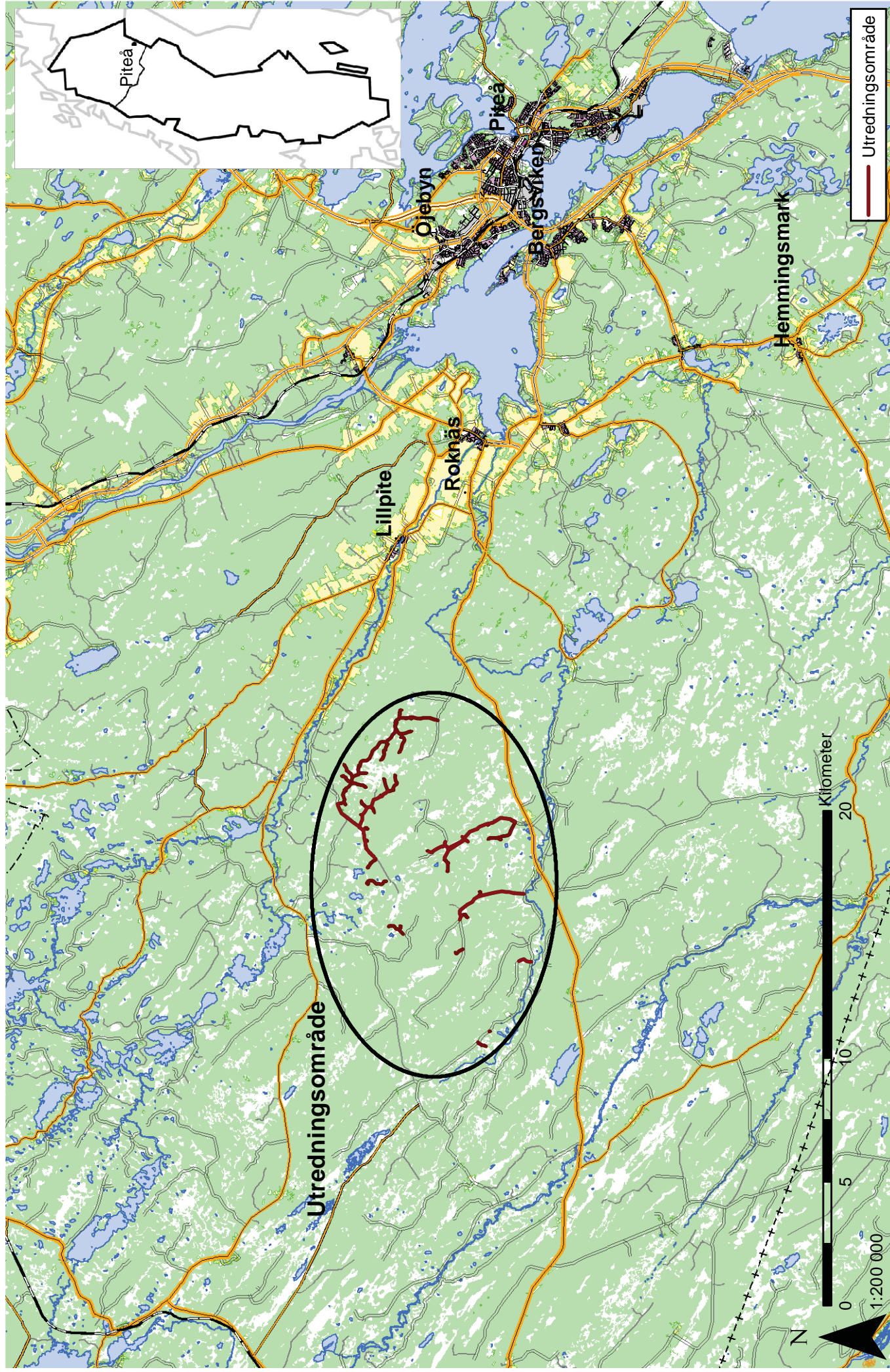
Ingela Bergman, Silvermuseet/INSARC

Olof Östlund, Norrbottens museum

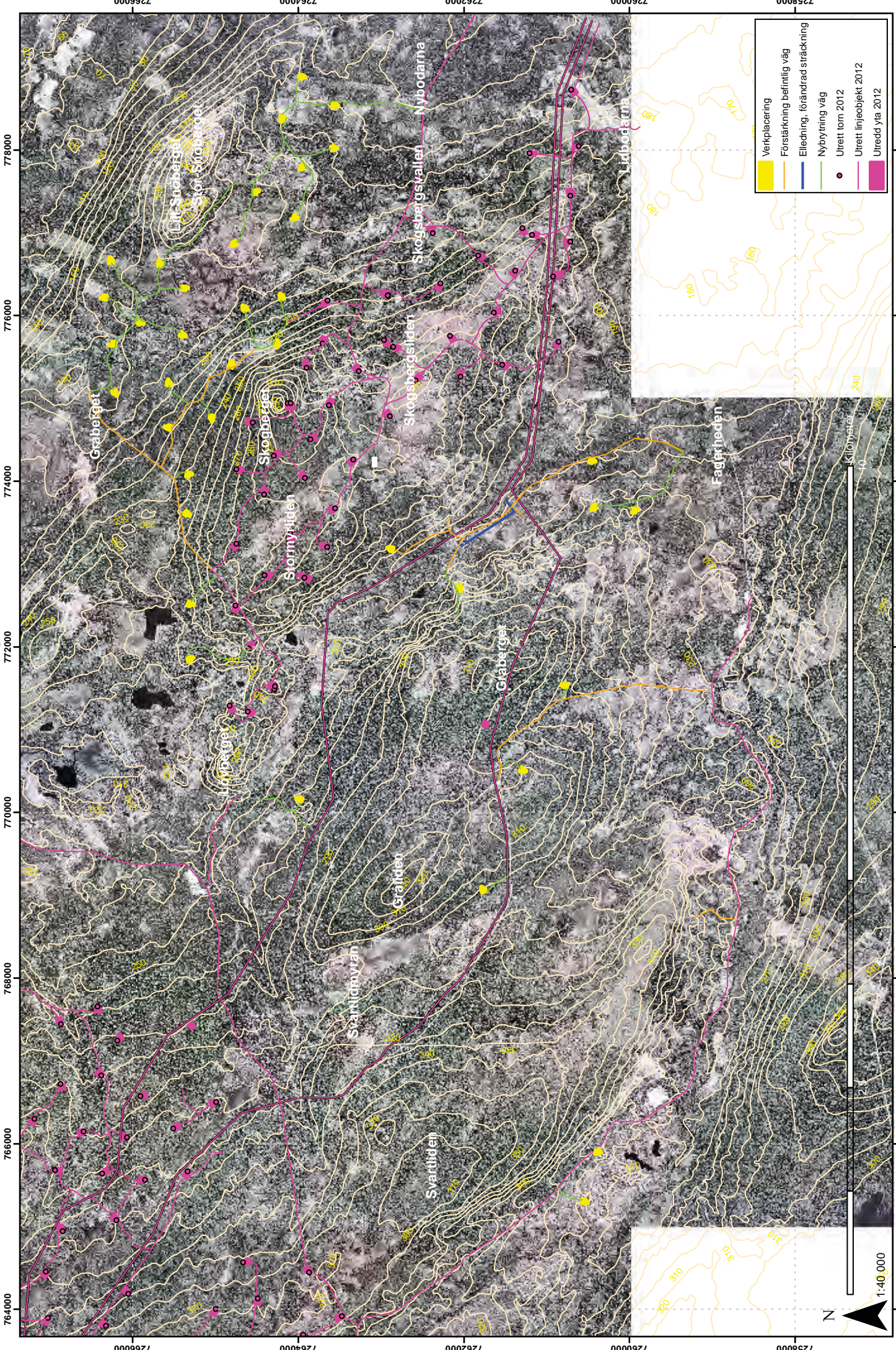
Bilagor

1. Kartor
 - 1:1 Översikt aktuellt utredningsområde
 - 1:2 Aktuellt utredningsområde
 - 1:3 Fornlämningsbild och Norrbottens museums tidigare undersökningar
 - 1:4 Delområden samt ej utredda ytor och torn
 - 1:5 Tornnumrering
 - 1:6 Utredningsresultat
 - 1:7 Jordartskartan
 - 1:8 Riksintresseområden för renskötsel
 - 1:9 Högsta kustlinjen
2. Lämningslista
3. Områdesbeskrivningar
4. Fotolista

Översikt aktuellt utredningsområde

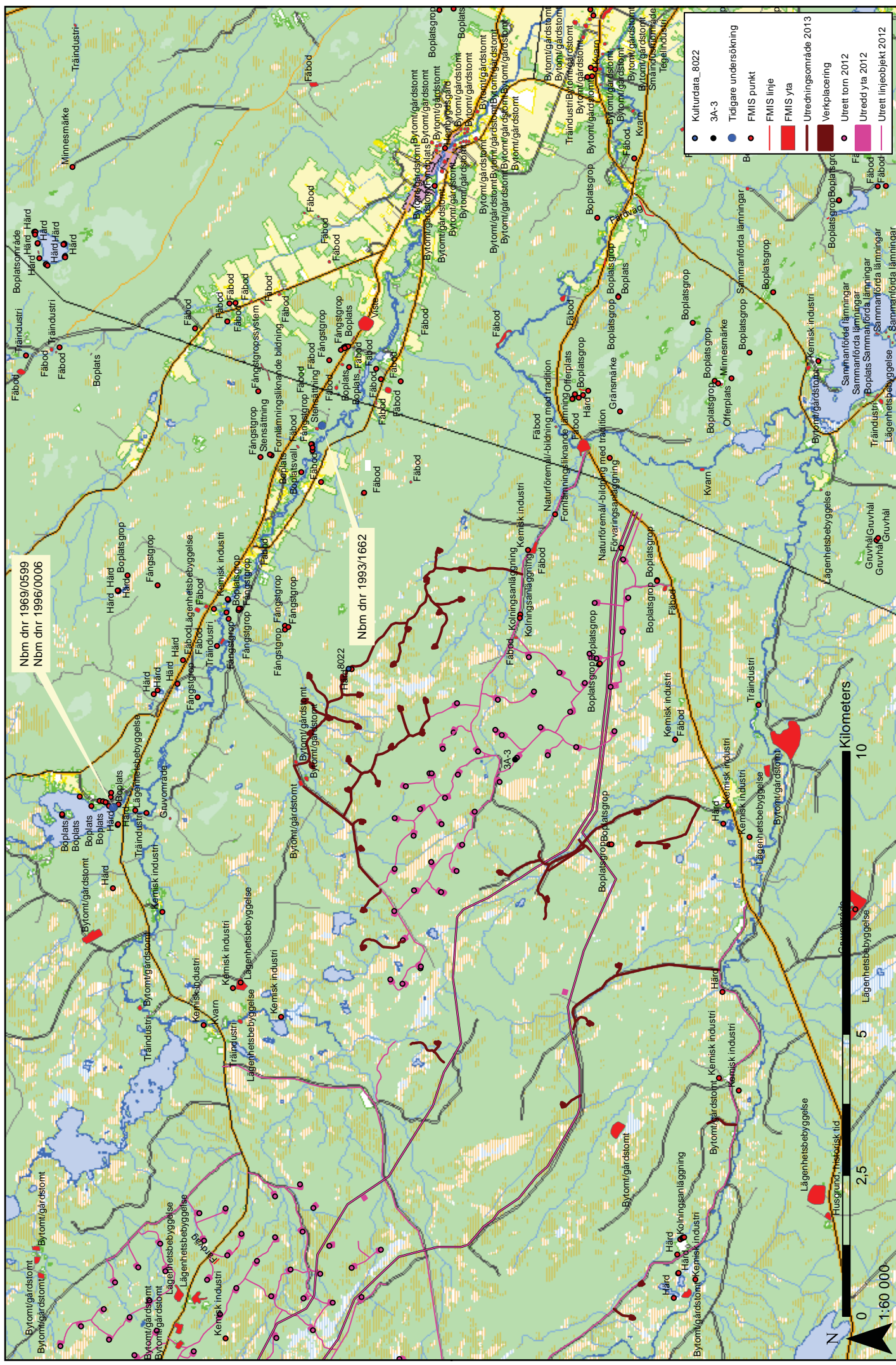

Aktuellt utredningsområde

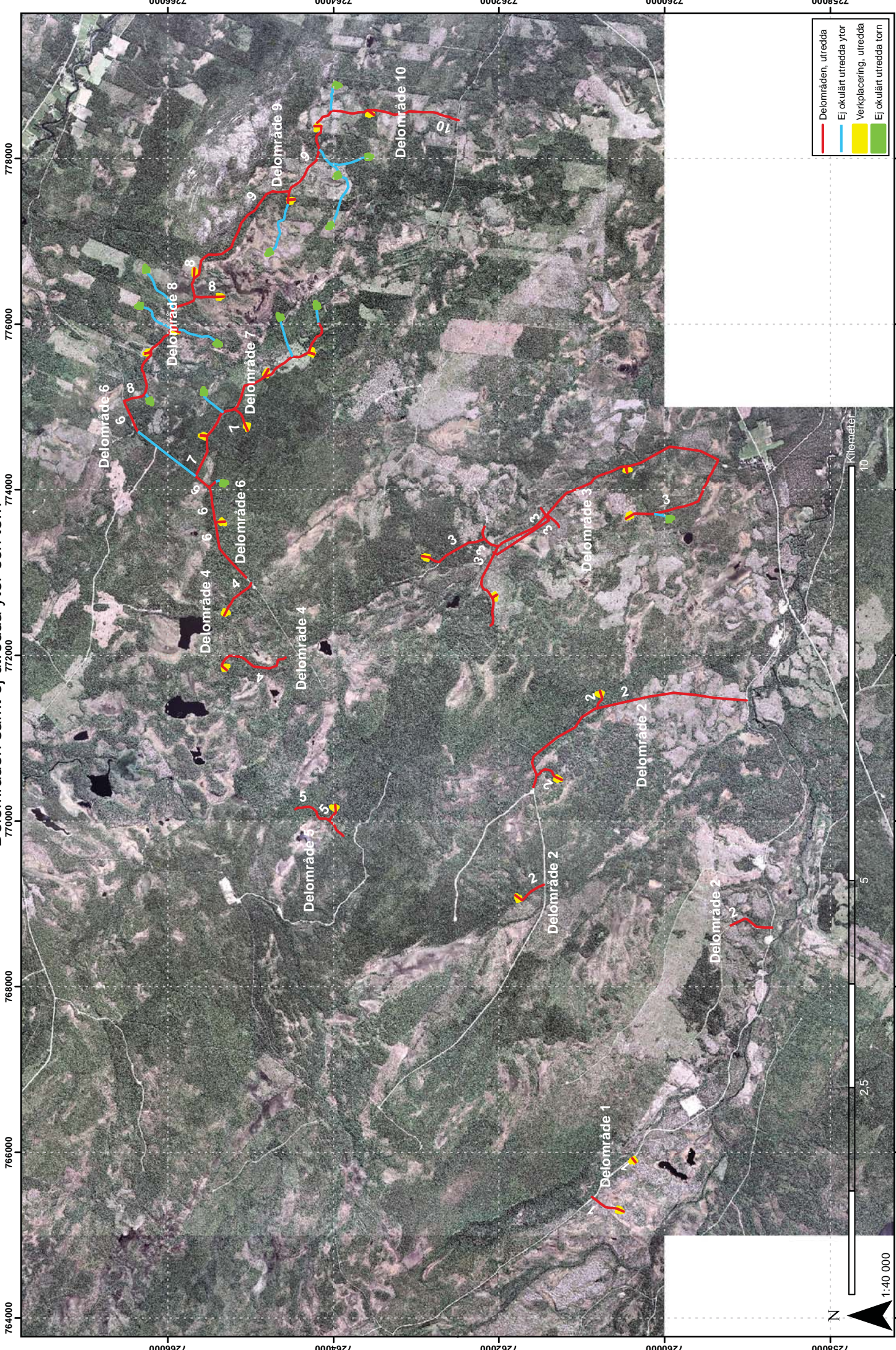

	Verklacering
	Förstärkning befintlig väg
	Eliminering, förändrad sträckning
	Nybyggnad väg
	Utrett tom 2012
	Utrett linjeobjekt 2012

Fornlämningsbild och Norrbottens museums tidigare undersökningar

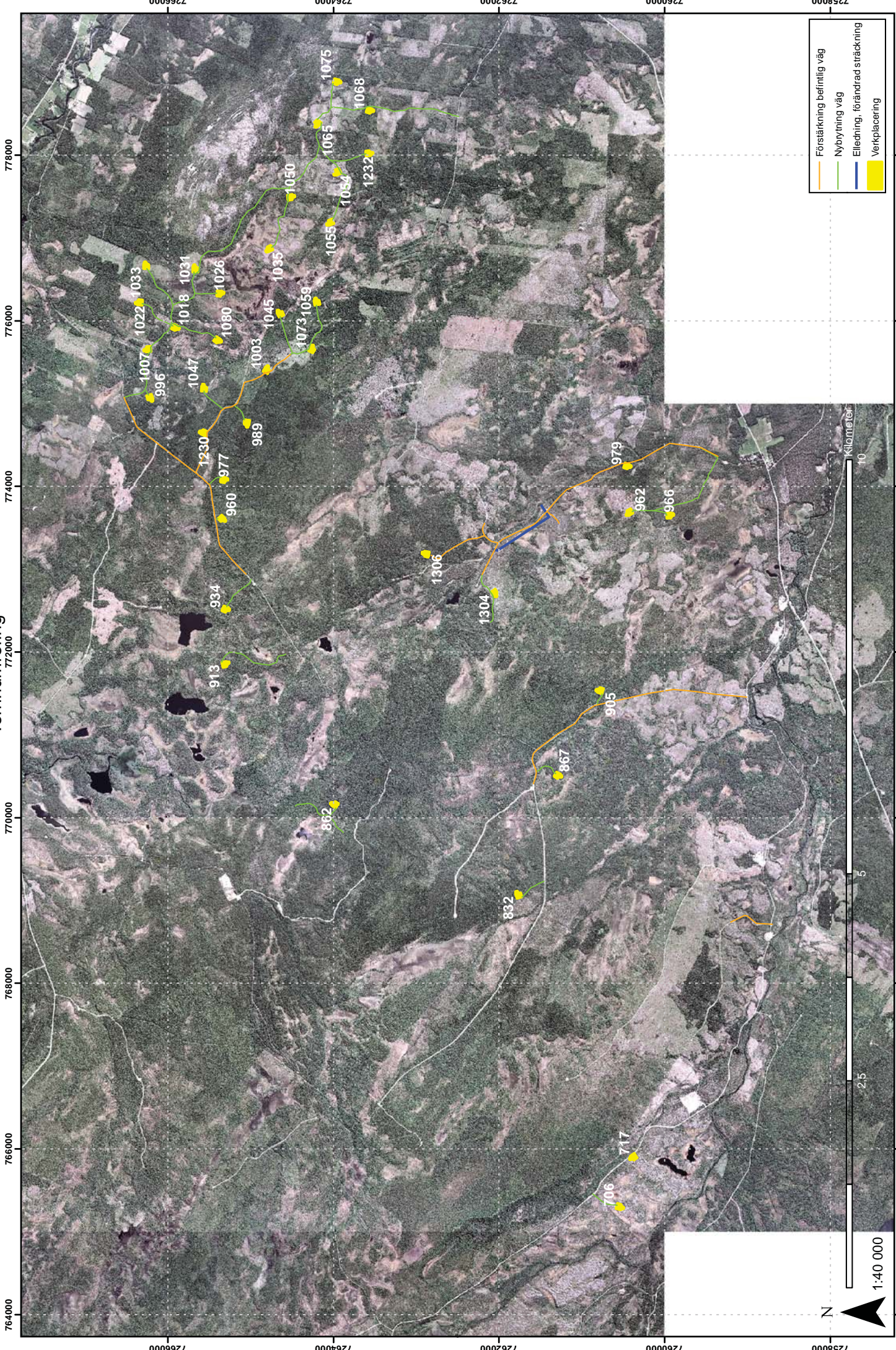

Delområden samt ej utredda ytor och torn

- Delområden, utredda
- Ej okulärt utredda ytor
- Verklagering, utredda
- Ej okulärt utredda torn

Tornnumrering

- Förstärkning befintlig väg
- Nybygning väg
- Ellekning, förändrad sträckning
- Verkplacering

1:40 000

Utredningsresultat

772000

774000

776000

7266000

7264000

7262000

7266000

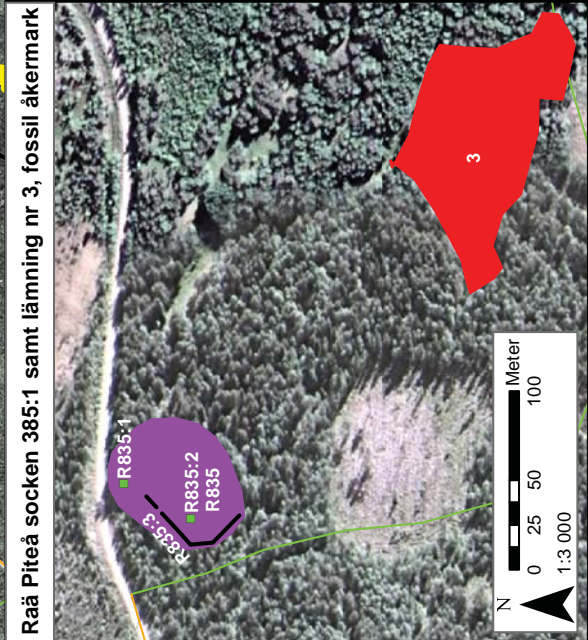
7264000

7262000

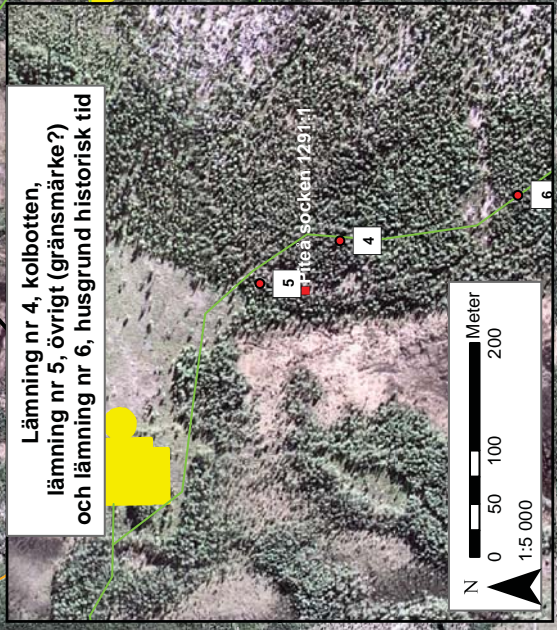
Lämning nr 2 och 7, boplatser samt upptagna provrutor inom lämning nr 2 (läge 1 för etapp 2-utredning)

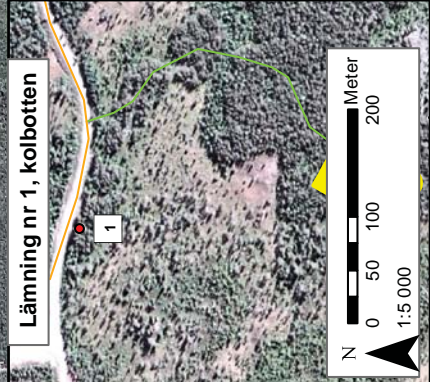
Raå Piteå socken 385:1 samt lämning nr 3, fossil åkermark

Lämning nr 4, kolbotten, lämning nr 5, övrigt (gränsmärke?) och lämning nr 6, husgrund historisk tid

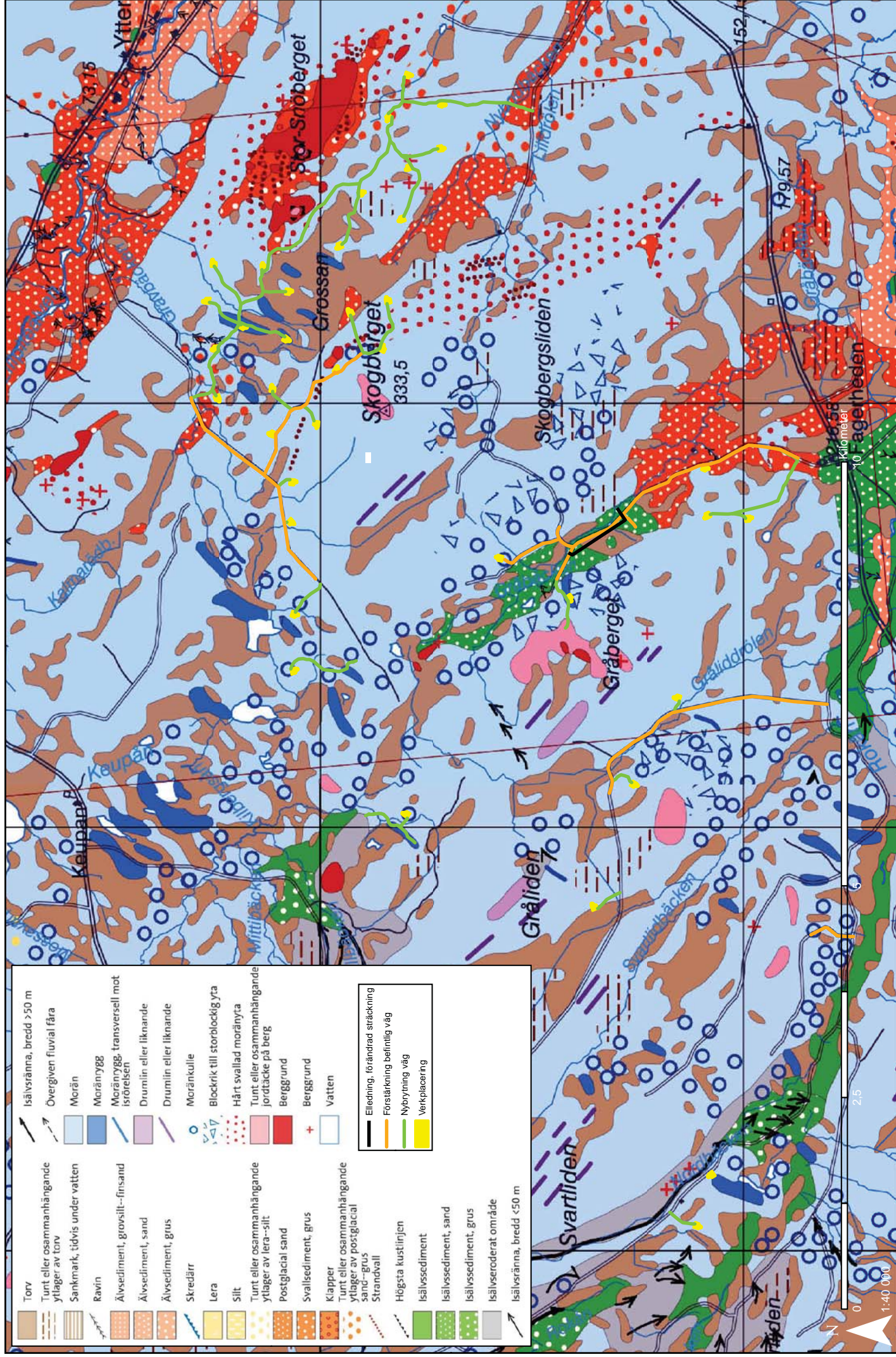
Lämning nr 1, kolbotten

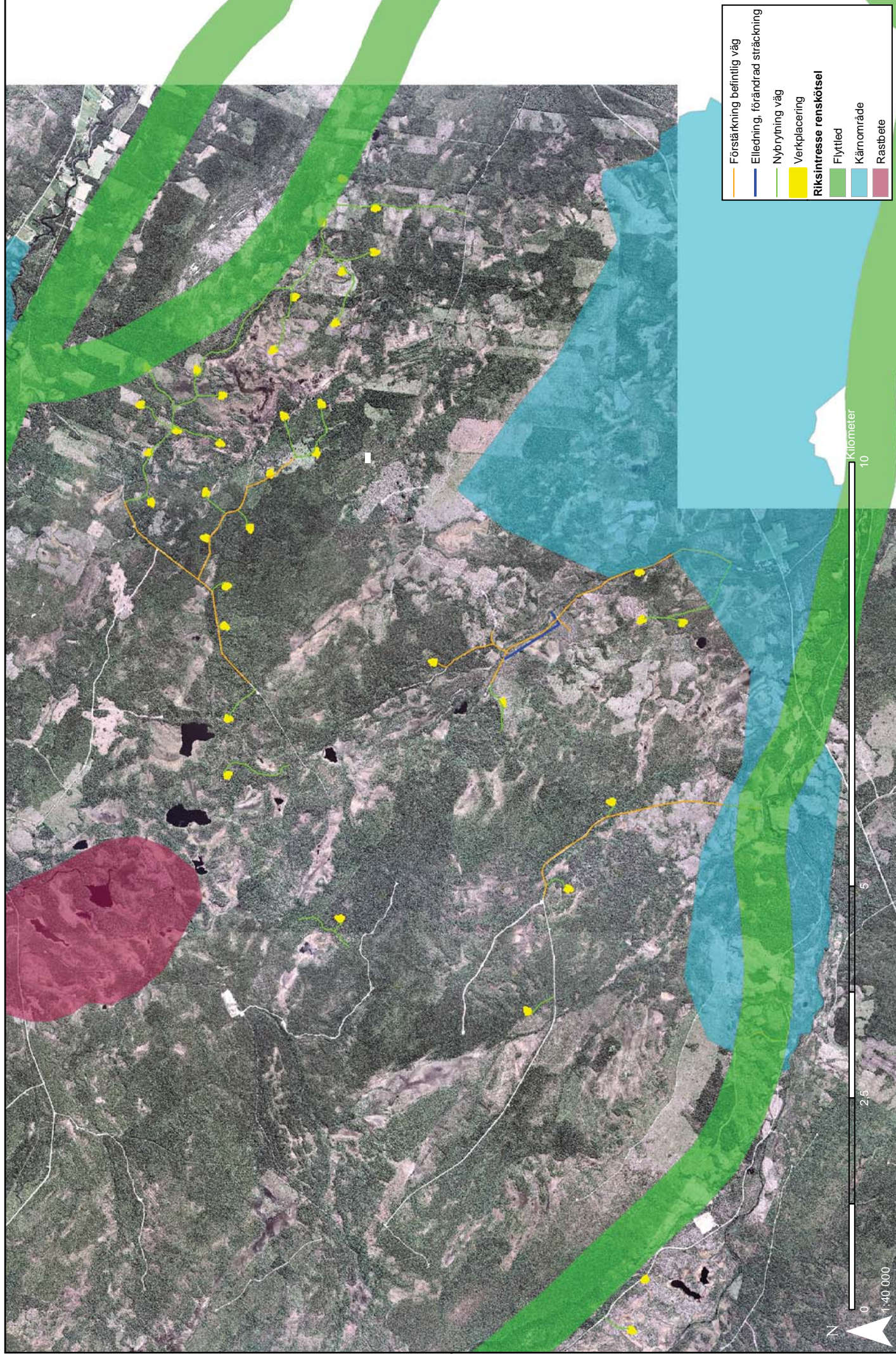
- Lämningar inom Raå Piteå sn 835:1
- Nya lämningar
- Provrutor
- Lämning inom Raå Piteå sn 835:1
- Ny ta för Raå Piteå sn 835:1
- Ny lämning
- Förstärkning befintlig väg
- Elledning, förändrad sträckning
- Nybyggnad väg
- Verkplacering
- FMIS punkt
- FMIS yta

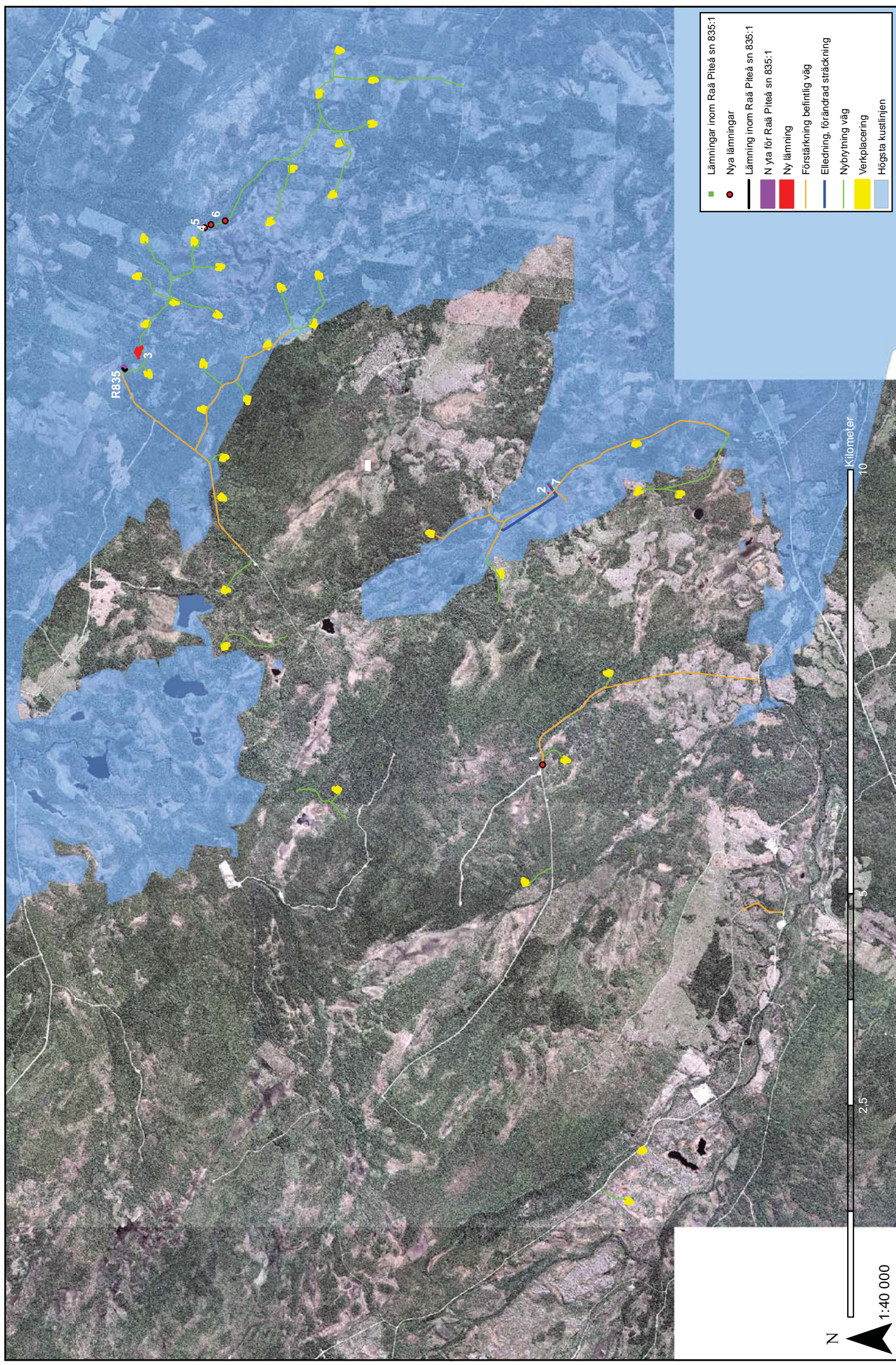
Jordartskartan

Riksintresseområden för renskötsel

Högsta kustlinjen och områden med skyddsvärd skog

Nr	Nbmnr	Typ	Beskrivning	Status	E	N	Kommentar
1	4A-1	Kolningsanläggning	Kolbotten, rund, 18 m diam och 0,2-1,1 m h, där det högsta partiet återfinns i S. Vid sondning framkom riktligt med kol. Strax S och SO om kolbotten är två kolhögar. Bevåxt med småbjörk och tall.	Övrig kulturhistorisk lämning	7261558	770456	
2	4A-2	Boplats	Boplats, ca 13x8,5 m (NVN-ÖSÖ). Inom angivet område påträffades tre koncentrationer av sköbränd sten i markberedningsspår och upptagna provrutor. I respektive provruta är ett tiotal skärvstenar. Bevåxt med ung tallskog, mossa och bärris.	Fast fornlämning	7261490	773664	Koordinaten tagen i mitten av området
3	5A-1	Fossil åker	Fossil åkermark, ca 75-164x24-70 m (NVN-ÖSÖ), bestående av sex svagt välvda rektangulära åkerytor. Åkerytorna är 25-75 m l och 10-20 m br och är lokaliserade i N-S och NNÖ-SSV riktning. Åkerytorna omges av diken, 0,2-1,5 m br och 0,1-0,5 m dj. Mellan åkerytorna växer blandskog (barr- och lövträd). Näveraktier finns på ett flertal av björkarna. Bevåxt med lövsl, gräs, mossa och örter. Ligger ca 180 m SÖ om gårdstomten Raå Piteå socken 835:1 och hör troligtvis samman med denna. Det går en gammal väg mellan gårdslämningen och den fossila åkermarken som även är synlig på ortofoto.	Övrig kulturhistorisk lämning	7266331	775333	Koordinaten tagen i mitten av området
4	5A-2	Kolningsanläggning	Kolbotten, rund, 5 m diam och 0,5 m h. Utanför kanten är ett dike, ca 1-3 m br och 0,1 m dj. Vid sondning framkommer kol. Bevåxt med gran, tall, mossa och bärris.	Övrig kulturhistorisk lämning	7265475	776836	
5	5A-3	Övrigt	Gränsmärke (?) i form av ett stenröse, runt, 1,5 m diam och 0,2-0,4 m h. Stenarna är 0,2-0,5 m st. Påminner till utseende om ett gränsröse, men inga belägg för gränser har kunnat fastställas. Bevåxt med en unggran i N, mossa och bärris.	Övrig kulturhistorisk lämning	7265550	776796	
6	5A-4	Husgrund, historisk tid	Husgrund, kvadratisk, 4x4 m, bestående av en övertorvad stengrund. I SÖ delen är rester efter ett spismursröse. Bevåxt med unga barrträd och små rönnplantor.	Övrig kulturhistorisk lämning	7265309	776878	
7	5A-5	Boplats	Boplats, ca 22x3-5 m (NÖ-SV). Inom angivet område påträffades måttligt med skärvsten i markberedningsspår och vid sondning. I NO delen förefaller skärvstenen vara samlade i mindre koncentrationer. Bevåxt med bärris och mossa.	Fast fornlämning	7261479	773751	Koordinaten tagen i mitten av området
R834		Bytomt/gårdstomt	Befintlig beskrivning enligt FMIS: Bebyggelselämningar, sentida efter gård, 100x50 m (ÖNÖ-VSV), bestående av ett förfallet i d boningshus, 15x8 m (NNV-SSÖ) och grunder efter ekonomibyggnaden. Det bevarade huset är starkt förfallet, men har helt plattak och används tidvis som jaktstuga. Området är delvis bevuxen med barrträd och sly. Samtliga tre gårdar kallades Gråberget enligt Hennig Eriksson, Yttersten som växt upp i Gråberget. På kartan har den bevarade byggnaden markerats med rött kryss. Kommentarer rörande aktuell utredning: De grunder som finns inom gårdstomten ligger utanför exploateringsområdet. Det befintliga gårdshuset ligger dock inom exploateringsområdet.	Övrig kulturhistorisk lämning	7266414	774765	Koordinaten tagen i mitten av området
R835		Bytomt/gårdstomt	Befintlig beskrivning i FMIS: Bebyggelselämningar, sentida, efter gård, 80x80 m (NÖ-SV), bestående av en husgrund av betong, 12x10 m (NV-SÖ) samt grunder efter lagård och andra ekonomibyggnader. Området bevuxet med blandskog. Beskrivning 2013: Vid återbesök på platsen i samband med arkeologisk utredning påträffades inom utredningsområdet två husgrunder samt en stenmur. Fler grunder finns troligtvis utanför utredningsområdet. Markeringen av husgrunderna och stenmuren medförde att ytan för gårdstomten utökas mot Ö och mot N.	Övrig kulturhistorisk lämning	7266503	775138	
R835:1		Husgrund	Husgrund, i 90 graders vinkel, med ytterisidorna mot NV (ca 10 m l) och NÖ (ca 13 m l). Husgrunden består framförallt av stenfot, men i SÖ delen är en källargrop omgiven av betongfot, ca 5x4 m (NÖ-SV). Kopparledning i NÖ. I SV är ett spismursröse uppbyggt av tegelsten. Den NV ytersidan är skadad i samband med vägbyggnation.	Övrig kulturhistorisk lämning	7266532	775137	

R835:2	Husgrund	Husgrund, rektangulär, 9x8 m (NNÖ-SSV), bestående av en betongfot. I ÖSÖ är en utbyggnad (farstu), 4x2 m (NNÖ-SSV) med öppning i NNÖ. Centralt i grunden finns en spismursrest. I NNÖ finns rester efter en källare.	Övrig kulturhistorisk lämning	7266495	775118	
R835:3	Stenmur	Stenmur, total längd 70,5 m, varav 37 m (NO-SV), 12 m (NNV-SSO) och 21 m (NV-SÖ). Stenmuren är ca 1-1,5 m br och ca 1 m h och består av 0,5-1 m st stenar. I NO delen är en öppning i muren, 4 m br.	Övrig kulturhistorisk lämning	7266490	775103	Koordinaten tagen på mitten av den längsta linjen
R1291	Härd	Befintlig beskrivning i FMIS: Härd, oval, 1x0,8 m (NNV-SSÖ) och infyllt 0,1 m h. Fyllt med 0,15-0,4 m st stenar. Något konvex profil p g a stubbe vid SV kanten som lyft upp en del av yllningen. 95 m S om härdens är rester efter en kolarkoja. Mittpartiet består av en oval grop 4x3m(Ö-V) och 0,8 m dj, vilken i någon mån kan påminna om t ex en förvaringsgrop. Kommentar rörande aktuell utredning: Härdens kunde ej återfinnas inom utredningsområdet.	Fast formlämning			Kunde ej återfinnas inom utredningsområdet.

Områdesbeskrivningar arkeologisk utredning, vindkraftsetablering i Markbygden

Arkeologisk utredning inför planerad vindkraftsetablering i Markbygden, etapp 1, område B, fastigheterna Åträsk 8:1, Piteå kronopark 1:57, Rognäs 6:4 m.fl., Piteå socken och kommun, Västerbottens län, Norrbottens län.

Uppdragsgivare: Markbygden Vind AB

För de beskrivna områdenas belägenhet inom utredningsområdet se karta, bilaga 1:4.

Delområde nr:

1.

Småkuperad, blockig och sandig moränmark med tallskog och inslag av myr och ett hårt markberett hygge. I området finns även gamla igenväxta markberedningsspår.

2.

Små- och storblocig moränmark med fuktig blandskog som ibland övergår till myr. Myrmarkerna är i olika stadier av igenväxning. Markvegetationen är örtrik. Området är markberett och ställvis hyggesplöjt och myrmarkerna är dikade.

3.

N delen av delområdet utgörs av storblocig, delvis sluttande, moränmark. Vegetationen består mestadels av blandskog med övervägande gran, tall och björk. Markvegetationen är kraftig och består av mossa och bärris. Området är delvis påverkad av äldre markberedning och delar av området utgörs av hygge och ung tallskog.

Där elledningen fått en förändrad sträckning jämfört med vad som utreddes under 2012 (bilaga 1:2) och där boplatserna nr 2 och 7 har registerats är fina, stenfria och sandiga områden med tallskog. Det finns även inslag av ungskog med lövsly. På Ö sidan om vägen är ett långsträckt myrstråk som är rester efter en forntida havsvik. Även mindre myrområden finns på den V sidan av vägen.

Området S del blir återigen storblocig och kuperad. Vegetationen utgörs av blandskog bestående av löv- och barrträd med inslag av blötare partier. Undervegetationen är kraftig. I SV är ett större myrområde med torrare partier.

4.

Blockig moränmark med övervägande tallskog. Markvegetationen utgörs av bärris. Inslag av dikade myrar förekommer.

5.

Småkuperad och mycket blockig moränmark. I N är marken relativt fuktig och övergår i dikad myr. Vegetationen utgörs av blandad barrskog med kraftig markvegetation. På den dikade myren i N är contorta planterad.

6.

Delområdet består av befintlig väg, som endast delvis har avsökts okulärt (bilaga 1:4). Den del som ej har avsökts okulärt har dock inventerats från bil. Utifrån terräng och vegetation har detta parti bedömts som ej nödvändigt att avsöka okulärt. Delområde 6 är lokaliserat i blockig moränmark med övervägande igenväxande hyggen, bland med contorta. En del av hyggen är markberedda.

7.

Blockig och fuktig mark med blandskog som främst består av gran och lövträd, men även contorta. I området finns även hggen med älgbetad lövsly. Undervegetationen är mycket frodig och består av gräs, bärris och mossor.

8.

Fuktig och frodig blandskog med mindre myrar insprängda i området. Mindre områden som är avverkade och dikade partier förekommer.

9.

N delen av delområdet är lokaliserat på en torr, sandig avsats med mindre sten, mellan myr i V och bergshöjd i Ö. I övrigt är terrängen småblockig till storblockig moränmark, beväxt med blandskog med övervägande del tall. Hyggen förekommer och i anslutning till utredningsområdet finns inslag av myrmarker.

10.

Fuktig och frodig vegetation med inslag av myrstråk och små vattendrag. Mindre sten i S delen. Blandskog med övervägande lövskog och hyggen med lövsly.

Fotolista arkeologisk utredning, vindkraftsetablering i Markbygden

Acc nr: 2013:52:01-63

Arkeologisk utredning inför planerad vindkraftsetablering i Markbygden, etapp 1, område B, fastigheterna Åträsk 8:1, Piteå kronopark 1:57, Roknäs 6:4 m.fl., Piteå socken och kommun, Västerbottens län, Norrbottens län.

Uppdragsgivare: Markbygden Vind AB

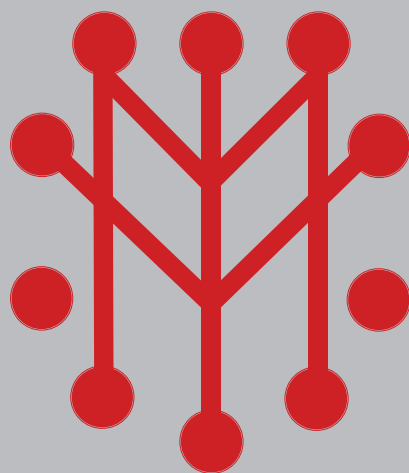
Fotograf: Frida Palmbo (FP), Olof Östlund (OÖ)

Fetmarkerade bilder är med i rapporten.

Acc nr	Objekt	Taget mot	Fotograf
2013:52:01	Kolbotten (nr 1), inom delområde 2.	NV	OÖ
2013:52:02	Plats för verk 867, delområde 2. Blockmorän.	NÖ	OÖ
2013:52:03	Område för verk 913 inom delområde 2. Fotograferat från rågång i NÖ.	SSV	OÖ
2013:52:04	Område för verk 934 inom delområde 4. En liten ås med torrare terräng. Arkeolog Lars Backman i bild.	Ö	OÖ
2013:52:05	Raå Piteå socken 835:1, delområde 6. Mur (835_3) och husgrund (835_2) i bild.	NÖ	OÖ
2013:52:06	Raå Piteå socken 835:1 inom delområde 6. Husgrund (835_1). Arkeolog Frida Palmbo registrerar husgrundens koordinater i handdator.	SV	OÖ
2013:52:07	Raå Piteå socken 835:1, inom delområde 6. Del av husgrund (835_1) med skogsbilväg i bakgrunden	NV	OÖ
2013:52:08	Raå Piteå socken 835:1, inom delområde 6. Öppning/ingång i stenvuren (835_3).	SSÖ	OÖ
2013:52:09	Raå Piteå socken 835:1, inom delområde 6. Arkeolog Carina Bennerhag beskriver husgrund i betong (835_2). Fotografi taget från öppning/ingång i stenvuren (835_3).	SSV	OÖ
2013:52:10	Raå Piteå socken 835:1, inom delområde 6. Arkeologerna Carina Bennerhag och Lars Backman i bild invid husgrund av betong (835_2). Till höger i bild är stenvuren (835_3).	SV	OÖ
2013:52:11	Raå Piteå socken 835:1, inom delområde 6. Husgrund av betong (835_1). Arkeologerna Lars Backman, Frida Palmbo och Carina Bennerhag i bild.	S	OÖ
2013:52:12	Boplats (nr 2) är belägen i skogsdungen till höger i bild. Fotografiet är taget från udde invid myr där boplats (nr 7) är belägen. Delområde 3.	VSV	OÖ
2013:52:13	Boplats (nr 2) är belägen i skogsdungen till vänster i bild. Fotografiet är taget från udde invid myr där boplats (nr 7) är belägen. Delområde 3.	V	OÖ
2013:52:14	Boplats (nr 2) är belägen i skogsdungen i bakgrunden där orangeklädda arkeologer skymtar. Fotografiet är taget från udde invid myr där boplats (nr 7) är belägen. Delområde 3.	V	OÖ
2013:52:15	Avverkad yta för förändrad sträckning av kraftledning, delområde 3. I närheten av boplatserna (nr 2 och nr 7).	VSV	OÖ
2013:52:16	Boplats (nr 2) är belägen i skogsdungen till vänster i bild där orangeklädd arkeolog skymtar. Fotografiet visar terrasskant/slutning ned mot myr. Delområde 3.	VNV	OÖ
2013:52:17	Boplats (nr 2) är belägen i skogsdungen till höger i bild där orangeklädd arkeolog skymtar. Fotografiet är taget från skogsbilvägen V om boplatserna, delområde 3.	NNV	OÖ
2013:52:18	Boplats (nr 2) är belägen i skogsdungen där orangeklädd arkeolog skymtar. Fotografiet är taget från skogsbilvägen V om boplatserna, delområde 3.	NNÖ	OÖ

2013:52:19	Boplats (nr 2) är belägen i skogsdungen där orangeklädd arkeolog skymtar. Fotografiet är taget från skogsbilvägen V om boplatsen, delområde 3.	Ö	OÖ
2013:52:20	Boplats (nr 2) inom delområde 3. Arkeolog Carina Bennerhag sällar jord från en upptagen provruta. Arkeolog Frida Palmbo beskriver boplatsen sittandes till höger i bild.	ÖSÖ	OÖ
2013:52:21	Provruta nr 1 med skörbränd sten, längst till väster, upptagen inom boplats (nr 2), delområde 3.	N	OÖ
2013:52:22	Provruta nr 2 med skörbränd sten, upptagen inom boplats (nr 2), delområde 3. I bakgrunden syns myren som ligger nedanför boplatsen.	NÖ	OÖ
2013:52:23	Provruta nr 3 med skörbränd sten, belägen längst i Ö. Upptagen inom boplats (nr 2), delområde 3.	NÖ	OÖ
2013:52:24	Boplats (nr 2), delområde 3. Boplatsen är belägen på kanten av en brant ner mot myren som syns till höger i bild. Arkeologerna Lars Backman, Frida Palmbo och Carina Bennerhag i bild.	VNV	OÖ
2013:52:25	Skörbränd sten från boplats (nr 2), delområde 3.	-	OÖ
2013:52:26	Boplats (nr 7) är belägen på den kalhuggna udden i bakgrunden av bilden. Fotografiet är taget från boplats (nr 2), delområde 3.	ÖSÖ	OÖ
2013:52:27	Boplats (nr 7) är belägen på den avverkade udden invid myren, delområde 3. Fotografiet är taget från skogsbilvägen V om boplatsen.	Ö	OÖ
2013:52:28	Panoramaserie, bild 1 av 3, delområde 3. Boplats (nr 2) är belägen i skogspartiet.	NNV	OÖ
2013:52:29	Panoramaserie, bild 2 av 3, delområde 3. Boplats (nr 2) är belägen i skogspartiet. I bakgrunden syns den intilliggande myren och en del av den avverkade udden där boplats (nr 7) är belägen.	N	OÖ
2013:52:30	Panoramaserie, bild 3 av 3, delområde 3. Till vänster i bild syns myren som ligger intill boplats (nr 2). I bildens mitt är det avverkade partiet för den förändrade sträckningen av kraftledningen. På den avverkade udden är boplats (nr 7) belägen.	NÖ	OÖ
2013:52:31	Boplats (nr 2) belägen i ett markberett område med ung tallskog, delområde 3. Arkeologerna Carina Bennerhag och Lars Backman i bild.	N	OÖ
2013:52:32	Arkeolog Frida Palmbo står ute på udden där boplats (nr 7) är belägen, delområde 3.	ÖNÖ	OÖ
2013:52:33	Skogsbilvägen V om boplats (nr 2), delområde 2.	NV	OÖ
2013:52:34	Läge för torn 706, delområde 1.	N	OÖ
2013:52:35	Steg 2-läge inom delområde 6, vid väg mellan torn 977 och torn 960. Ett fint läge invid myr.	NÖ	OÖ
2013:52:36	Plats för torn 862, delområde 5.	SSV	OÖ
2013:52:37	Vy inom N delen av delområde 3.	NNÖ	FP
2013:52:38	Vy från tornplats 962, delområde 3, mot område där vindkraftverk är under uppförande.	Ö	FP
2013:52:39	Raå Piteå socken 834:1, bytomt/gårdstomt. Arkeolog Lars Backman tittar in i en av källargrunderna som hör till bytomten. Husgrunden ligger utanför utredningsområdet. Delområde 6.	NNÖ	FP
2013:52:40	Raå Piteå socken 834:1, bytomt/gårdstomt. Arkeolog Lars Backman tittar in i en av källargrunderna som hör till bytomten. Husgrunden ligger utanför utredningsområdet. Delområde 6.	N	FP
2013:52:41	Raå Piteå socken 834:1, bytomt/gårdstomt. Arkeolog Olof Östlund vid ladugårdsgrund hör till bytomten. Grunden ligger utanför utredningsområdet. Delområde 6.	SV	FP
2013:52:42	Raå Piteå socken 834:1, bytomt/gårdstomt. Del av ladugårdsgrund som hör till bytomten. Grunden ligger utanför utredningsområdet. Delområde 6.	SSÖ	FP

2013:52:43	Raä Piteå socken 834:1, bytomt/gårdstomt. Del av ladugårdsgrund som hör till bytomten. Grunden ligger utanför utredningsområdet. Delområde 6.	Ö	FP
2013:52:44	Raä Piteå socken 834:1, bytomt/gårdstomt. Boningshus, delområde 6. Arkeologerna Carina Bennerhag, Olof Östlund och Lars Backman i bild.	SV	FP
2013:52:45	Raä Piteå socken 834:1, bytomt/gårdstomt. Översikt boningshus och gårdsplan, delområde 6.	NV	FP
2013:52:46	Arkeolog Olof Östlund vid stor gran i närheten av Raä Piteå socken 834:1, bytomt/gårdstomt. Delområde 6.	-	FP
2013:52:47	Raä Piteå socken 835:1 ,bytomt/gårdstomt, inom delområde 6. Husgrund av betong (835_2).	S	FP
2013:52:48	Raä Piteå socken 835:1,bytomt/gårdstomt, inom delområde 6. Till vänster i bild är husgrund av betong (835_2). Till höger i bild är stenvuren (835_3).	SV	FP
2013:52:49	Raä Piteå socken 835:1,bytomt/gårdstomt, inom delområde 6. Arkeolog Carina Bennerhag står i husgrund som består av både betong- och stengrund, invid skogsbilväg	VNV	FP
2013:52:50	Raä Piteå socken 835:1,bytomt/gårdstomt, inom delområde 6. Del av husgrund som består av både betong- och stengrund (835_1), invid skogsbilväg.	NV	FP
2013:52:51	Fossil åker (nr 3), mellan torn 996 och torn 1007, inom delområde 8. Hör troligtvis samman med Raä Piteå socken 835:1.	NNÖ	FP
2013:52:52	Fossil åker (nr 3), mellan torn 996 och torn 1007, inom delområde 8. Hör troligtvis samman med Raä Piteå socken 835:1. På bilden syns även nävertäcker i två björkar. Strax till höger om den vänstra nävertäkten syns en blåvit snitsel som markerar vägmitt för planerad vägdragning.	Ö	FP
2013:52:53	Fossil åker (nr 3), mellan torn 996 och torn 1007, inom delområde 8. Hör troligtvis samman med Raä Piteå socken 835:1.	S	FP
2013:52:54	Fossil åker (nr 3), mellan torn 996 och torn 1007, inom delområde 8. Hör troligtvis samman med Raä Piteå socken 835:1.	SV	FP
2013:52:55	Kolbotten (nr 4), inom delområde 9. Arkeolog Carina Bennerhag registrerar lämningen i handdator.	ÖSÖ	FP
2013:52:56	Gränsröse (?) (nr 5), delområde 9.	SSV	FP
2013:52:57	Gränsröse (?) (nr 5), delområde 9.	VNV	FP
2013:52:58	Husgrund (nr 6) inom delområde 9. I bakre delen av bilden syns spismursröset i husgrunden.	NV	FP
2013:52:59	Husgrund (nr 6) inom delområde 9. Närmast i bild är spismursröset i husgrunden.	NV	FP
2013:52:60	Boplats (nr 7) på udde invid myr, delområde 3.	NÖ	FP
2013:52:61	Boplats (nr 7) på udde invid myr, delområde 3. Myren syns i bakgrunden.	ÖNÖ	FP
2013:52:62	Boplats (nr 7) på udde invid myr, delområde 3. Myren syns i bakgrunden.	NV	FP
2013:52:63	Boplats (nr 7) på udde invid myr, delområde 3. Skörbränd sten i markberedningsfårar. Arkeolog Carina Bennerhag beskriver boplatsen i handdator.	S	FP

Norrbottnens museum
Box 266, Storgatan 2, 971 08 Luleå
Telefon 0920-24 35 02
Fax 0920-24 35 60
norrbottnens.museum@nll.se
www.norrbottnensmuseum.se

NORRBOTTENS
LÄNS LANDSTING